

стажування, проводили наукові дослідження, брали участь у наукових конференціях у Чехії, Великобританії, США.

З модернізацією учбового процесу, індивідуалізацією навчання відбуваються зміни в плануванні та обліку педнавантаження викладачів. Воно не повинне гальмувати наукову діяльність, роботу над підручниками, посібниками тощо.

Для здійснення науково-дослідницької роботи, реалізації наукових програм викладачам бажано брати участь у конкурсах актуальних конкурентоспроможних наукових програм, які проводять благодійні фонди (фонд «Відродження», IREX та ін.). Запропоновану систему підготовки спеціалістів можна успішно реалізувати, залучаючи кошти приватних підприємств, окремих громадян, громадських організацій, міжнародних фондів, програм і благодійних організацій, кошти, одержані за надання додаткових освітніх послуг, виконання науково-дослідних робіт, доходи від комерційної діяльності тощо.

Професійна підготовка у вузах культури спеціалістів, з вищою освітою повинна здійснюватися безкош-

товно на основі держзамовлення для бібліотек, а для книжкової торгівлі, архівів, органів інформації та інших організацій - на договірних засадах.

Перехід бібліотек на нові технології спонукає забезпечувати навчальний процес відповідними технічними засобами. На факультеті планується створити інформаційний центр із системою дистанційного доступу з усіх кафедр та аудиторій. Якісна підготовка спеціалістів, формування інформаційно-бібліотечної культури студентів, науково-дослідницька діяльність неможливі без укомплектованої літературою та обладнаної новітніми автоматизованими засобами бібліотеки, де б концентрувався передовий досвід вітчизняної та зарубіжної науки. В бібліотеці має бути бібліографічна база даних з бібліотекознавства, бібліографії, книгознавства та інформатики, в тому числі публікацій викладачів, студентів та випускників факультету. Автори сподіваються, що втілення у життя висловлених пропозицій сприятиме підвищенню якості підготовки спеціалістів для бібліотек та інших установ документально-інформаційної сфери.

В.К.Скнар

ЦІКАВИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ ЧИ РОЛЬ НА ВСЕ ЖИТТЯ?...

(Контроль знань студентів бібліотечного відділення училищ культури)

Прогресивна педагогічна концепція блокового структурування навчального матеріалу, використання і розвиток правил реалізації принципів модульного навчання є визначальною в Ужгородському, Миколаївському та Самбірському училищах культури, де запроваджується система вивчення предметів спеціального циклу за окремими великими темами. Кожний блок містить кілька споріднених тем. Завдяки вивченню матеріалу за модулями досягається поставлена педагогами мета: що конкретно повинен уміти й знати студент, який засвоїв ту чи іншу дисципліну, де практично використовуватимуться його знання. Модуль передбачає і варіанти контрольних робіт, тексти завдань, контрольні питання, що служать для перевірки знань з усіх його тем.

© Скар Валентина Кирилівна, Київ, 1993

Усі програми, методичні розробки, створені викладачами, є оригінальними, бо сьогодні практично відсутні підручники зі спеціальних дисциплін.

В Ужгородському й Самбірському училищах модернізація навчально-виховного процесу, який здійснюється на основі роботи кращих бібліотек і прогресивних педагогічних технологій, має на меті допомогти студентам ґрунтовно засвоїти навчальний матеріал.

На це спрямовані й методи активного навчання, що безпосередньо залучають студентів до навчально-виховного процесу. Цьому сприяють і нетрадиційні форми опитування (виконання графічних диктантів, кросвордів, чайнвордів, розв'язування логічних задач, аналіз проблемних ситуацій тощо), спеціальні уроки: семінарські й практичні заняття, засідання «за круглим столом»,

дискусії, інтерв'ю, ігри в ролях. Оцінка знань студентів здійснюється за письмовими й практичними роботами. Їхня діяльність може бути репродуктивною (превалює викладення засвоєних знань); реконструктивною (усвідомлення, розуміння, опанування понять, порівняння, узагальнення, висновки); пошуковою або творчою (розв'язування проблемних завдань, самостійна творча діяльність).

Умовно виділяються п'ять рівнів підготовки студентів: а) розрізнення (загальне уявлення про дисципліну, визначення її характерних ознак); б) запам'ятовування (відтворення правил, положень, відомостей про факти тощо); в) розуміння (глибоке осмислення основного змісту матеріалу); г) уміння (перевірка практичної діяльності студента, здатність виконувати складні комплексні дії на основі знань, навичок та особистого досвіду); д) застосування знань (вищий рівень - уміння практично скористатися теоретичними знаннями в новій ситуації).

Етапність засвоєння знань і відповідні їм рівні контролю та оцінки можна розподілити так:

1. Початковий - застосування методів для визначення сприйняття. Набуття загального уявлення про предмет. Перевірка має репродуктивний характер.

Опитуваним пропонується розв'язати завдання, розраховані на відтворення механічних навичок, графічні диктанти. Знаком плюс» відмічаються вірно визначені поняття чи терміни, знаком «мінус» - помилкові. Це, як і так звані безмашинні програмовані опитування, сприяє оперативному контролю рівня знань студента. При допомозі спеціальних бланків студенти взаємоперевіряють відповіді за темами «Бібліотечна мережа», «Облік і звітність у бібліотеці» тощо.

2. Структурний - використання логічних задач, опорних схем, проблемних ситуацій. Для виявлення знань студентів, розуміння ними матеріалу зі спеціальних дисциплін, розвитку пізнавальних здібностей пропонуються питання проблемного характеру (відповідь усна чи письмова, аргументована висновками й пропозиціями). Приміром, за темою «Формування бібліотечних фондів» було запропоновано підготувати кросворд, а за темою «Інформаційна діяльність бібліотеки» - чайнворд.

Складання таблиць, опорних схем сприяє уза-

гальненню засвоєного за певною темою програми. Опорні схеми - це висновки, які під час уроку студенти подають у вигляді таблиць, карток, схем.

Логічні задачі побудовані так, що допомагають навчитися виділяти головне, чітко визначати форму роботи з книгою, тематику. Скажімо, з теми «Виховання культури читання» проводиться таке опитування:

I. Завдання: Залежно від поставлених цілей, виберіть найефективніші форми роботи з читачами, спрямованої на виховання культури читання.

Цілі: популяризація серед читачів знань про бібліотеку; формування навичок відбору документів; формування навичок роботи з книгою, бережливого ставлення до неї; формування вміння аналізувати прочитане.

Форми: книжково-ілюстративна виставка «Мистецтво бути читачем»; бібліотечно-бібліографічні уроки: «Енциклопедії. Довідники. Словники», «Як вибрати книгу?», «Що потрібно знати про домашню бібліотеку?», «Картотеки й каталоги», «Як читати книгу?», «Бібліографія - ключ до знань»; екскурсія по бібліотеці; вікторина «Бібліотека - духовна скарбниця»; путівник по бібліотеці; методичний плакат «Правила користування бібліотекою»; консультація: «Як користуватись алфавітним каталогом?»; конкурс на краще знання ДБА; конференція «Що я прочитав за рік»; гра-вікторина «Бібліотечний ерудит».

II. Завдання: Вкажіть найбільш прийнятні форми бібліотечної роботи.

Цілі: виробити навички роботи у фонді; навчитись користуватись ДБА бібліотеки; пояснити правила користування бібліотекою; підвести підсумки формування бібліотечно-бібліографічних знань.

Практичні заняття проблемного характеру дають змогу перевірити засвоєння знань та організацію індивідуальної роботи, проаналізувати виконання конкретних завдань.

3. Операційний - застосування і перевірка знань на практиці. Характер - реконструктивний.

Моделювання професійних ситуацій створює умови, за яких студенти можуть самостійно аналізувати проблеми майбутньої роботи, простежити логічні зв'язки, накреслити послідовність своїх дій, зіставляти вивчене з новими і змодель-

ованими ситуаціями і використовувати все це на практичних заняттях.

Розробка проблемних ситуацій включає: визначення обсягу, змісту, характеру самостійної роботи з кожної теми курсу; постановку проблемних питань, створення ситуацій, які можуть виникнути у бібліотечному середовищі; аналіз фактів і прикладів, що потребують залучення знань із суміжних дисциплін; завдання для вироблення у студентів навичок самостійної роботи; критико-бібліографічний огляд джерел і публікацій; розробка інструкцій для виконання практичних завдань.

Так, за темою «Організація обслуговування читачів» розроблено професійно-виробничі ситуації, які використовуються під час лабораторно-практичних занять. Зокрема, у процесі вивчення теми «Обслуговування читачів по МБА» пропонуються завдання:

1) Ви - бібліотекар бібліотеки - філіалу ЦБС. Книга, яку читач вимагає для роботи над рефератом, відсутня у фонді філіалу. Визначте послідовність дій бібліотекаря; заповніть відповідну облікову документацію.

2) Постійна читачка звертається до бібліотекаря: «Нічого не можу підібрати в бібліотеці, все читано-перечитано».

Варіанти відповідей на завдання: а) бібліотекар не стримує емоцій, на які не має права, кидає: «Не подобається - можете не приходити»; б) нічого не відповідає. Можливо, читачка сама що-небудь вибере; в) ненав'язливо пропонує нові цікаві видання; г) заспокоює відвідувачку і вибирає разом з нею щось із видань, про які добре відгукуються читачі.

Студенти аналізують й інші можливі інциденти, тобто найскладніші конфліктні ситуації в роботі бібліотекаря, його дії, вносять свої пропозиції.

Ігри в ролях побудовані на імітації діяльності. Для проведення гри необхідне методичне забезпечення, розробка структури гри та індивідуальних завдань. Успіх уроку залежить від різноманітності останніх. Ролі одержуються із врахуванням особистих даних, знань і здібностей тих, хто бере участь у грі. Щоб підвищити відповідальність та активність студентів, з них призначають рецензентів, опонентів та експертів. Викладач

вирішує питання, що виникають під час гри, контролює дотримання певного ігрового режиму.

Для кожної гри педагогом створюється своя система оцінювання, де обов'язково враховуються такі моменти й умови: оцінювання теоретичних знань з усіх спеціальних дисциплін бібліотечного циклу; визначення правильності виконання ролі та ефективність взаємодії з іншими учасниками гри; прийняття оптимальних рішень і внесення конкретних пропозицій по суті проблем; виставлення заохочувальних балів; застосування штрафних «санкцій» за низьку якість знань, за прийняття формальних, некваліфікованих рішень.

В Ужгородському училищі культури запроваджена бальна система оцінки якості рішень. Зазначається підстава для заохочення одних гравців і причина для штрафування інших. Для того, щоб гра дійсно стала елементом навчання, необхідно: не менше як 10-14 студентів ознайомити з темою гри та її змістом; відповідно до професійної структури та ситуації розподілити ролі, дати список порекомендованої літератури; якщо гра триває понад дві години, потрібно вирішити, чи доцільно продовжувати її наступного дня, чи краще зробити більшу перерву, протягом якої учасники зможуть одержати необхідні консультації, прочитати методичну літературу, бо без цього захід може бути неефективним; починаючи гру, слід розкрити її зміст учасникам, щоб кожний, реалізуючи свої функції, відчував загальну ситуацію; у кінці гри викладач підбиває підсумки, його помічники заповнюють відповідну таблицю, а студенти висловлюють свої пропозиції, спрямовані на підвищення ефективності гри.

Скажімо, пропонується такий сценарій гри в ролях за темою «Організація обслуговування читачів у бібліотеці». Група поділяється на «читачів», «бібліотекарів читального залу», «бібліотекарів абонементу». Пропонуються гадані обставини, конкретне домашнє завдання, даються рекомендації щодо виконання певних дій. Готуються обладнання і наочність. Заняття проводиться в три етапи: а) підготовчий: вивчення питань обслуговування читачів; б) ігровий: ознайомлення учасників гри з документами, необхідними для прийняття рішень, і спілкування у ролях; в) заключний: аналіз вибраних рішень, оцінка дій учасників.

Розкриттю знань студентів сприяють також семінари, уроки-конференції, уроки-дискусії, засідання «за круглим столом» тощо.

Семінар, який може проходити у формі бесіди або дискусії, змушує студентів перед заняттями працювати над підручниками, навчальними посібниками, спеціальною періодикою. Викладач ретельно планує урок, визначаючи вузлові моменти спілкування з аудиторією, а під час семінару формулює проблеми, обґрунтовує певні тези й положення. Приміром, у ході семінару з теми: «Бібліотека й національне відродження в Україні» висувались такі питання: основні напрями діяльності бібліотек на допомогу духовному та національному відродженню українського народу; форми співпраці бібліотек з народними будинками «Просвіти» та іншими громадськими організаціями; популяризація літератури з історії України; використання краєзнавчої літератури у національному відродженні; робота бібліотеки з творами української художньої літератури та ін.

Удосконаленню і закріпленню знань сприяють також заняття у формі дискусій, аналізу публікацій збірників та журналів професійного спрямування. Студенти самостійно вивчають матеріали таких часописів, як «Українська культура», «Бібліотека», «Бібліотечний вісник», «Книжник», збірки «Бібліотекознавство і бібліографія». Вирізняють найбільш гострі та актуальні професійні проблеми, підняті в публікаціях, і виносять їх на обговорення.

Наприклад, визначається напрям роботи бібліотек і формулюється питання:

1. Спрямованість роботи масових бібліотек, які донедавна виконували ідеологічну, інформаційну

та культурно-освітню соціальні функції. Остання вважалася менш розвинутою ніж перша. Що спостерігаємо сьогодні? Яке призначення бібліотек у суспільстві?

2. Проблема переходу бібліотек на госпрозрахунок та впровадження в них платних послуг. Чи можливо це в умовах ЦБС? Від чого залежать платні послуги? На якій основі вони впроваджуються?

3. Звітність (передусім, контроль діяльності бібліотеки). «Відмовлятися від статистики не треба, але й захоплюватися нею теж,» - вважають бібліотечні працівники. Які оцінки діяльності бібліотек на сучасному етапі найдоцільніші? Чому?

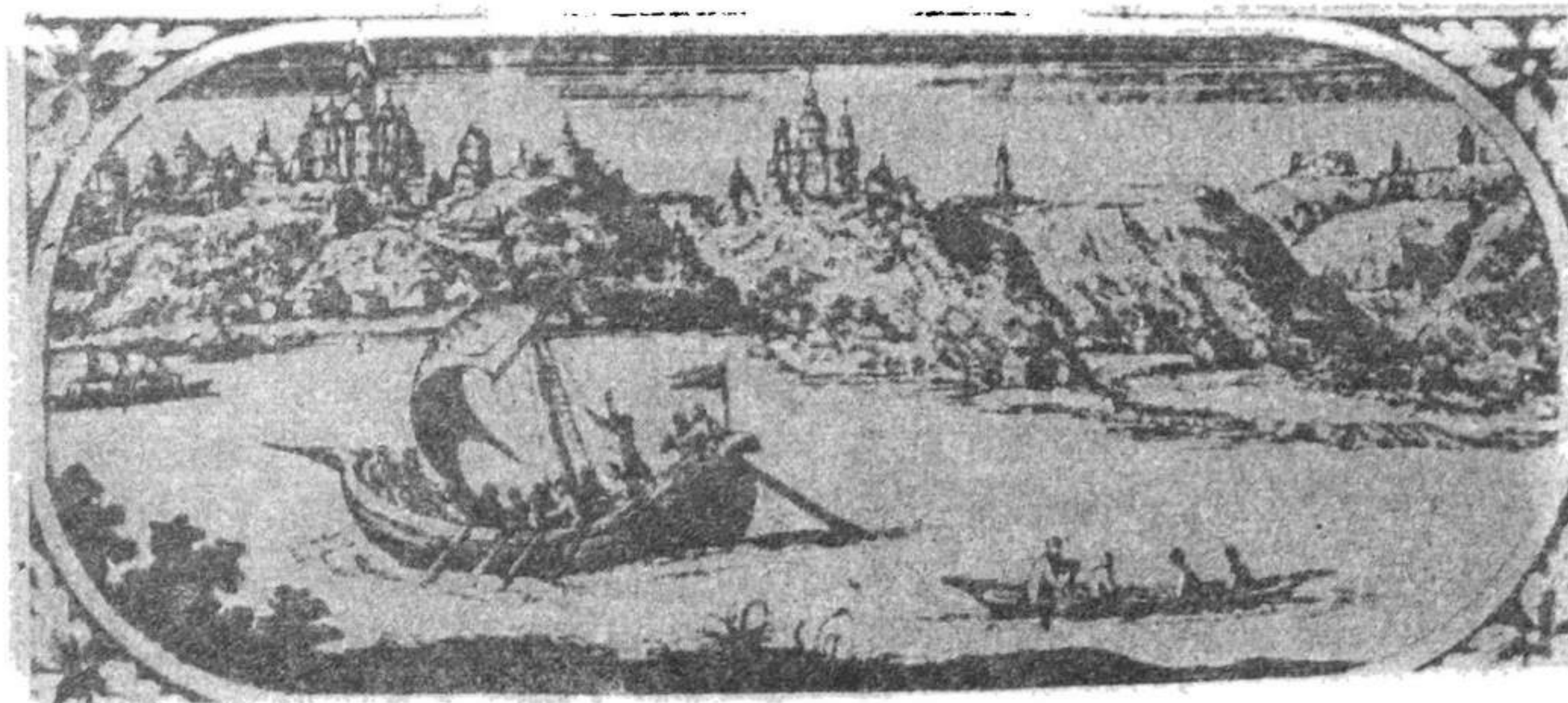
4. Індивідуальна робота з читачами. Як можна підвищити її ефективність? Головне тут - задоволення читацьких запитів та інформаційних потреб.

5. Нові форми роботи з читачами. Як зробити їх ефективнішими?

Цей вид заняття має комплексний характер і передбачає виявлення самостійних суджень, вміння орієнтуватися у спеціальній літературі.

У такий спосіб репродуктивний, аналітико-синтетичний і практичний контроль включаються як органічні елементи в систему навчання.

Ми спинилися лише на деяких аспектах проблеми (рамки даної статті не дають можливості розглянути всі), але застосування методів активного навчання та контролю знань у підготовці бібліотечних працівників досить ефективно. Кафедра бібліотечної справи Інституту підвищення кваліфікації працівників культури запрошує викладачів бібліотечних дисциплін до участі в цьому цікавому експерименті. ■

Л. Гараєвич.
Пришествє
Іконописців
з Царграда.
(Фрагмент).
Патерик.-
К., 1702.